

31. Каргер М. Древний Киев. У 2-х томах. Т. 1, М.–Л., 1958. – 572 с.
32. Хроника Литовская и Жмойтская // ПСРЛ. Т. 32. – М.: Наука, 1975. – С.15-127.
33. Летопись Рачинского // ПСРЛ. Т. 35. – М.: Наука, 1980. – С.145-172
34. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст. У 2-х т. Т.1. – К.: Наук. думка, 1977. – 632 с.
35. Летопись по Лаврентієвському списку. – СПб: Изд-ние Археографической комиссии, 1872. – 512 с.
36. ПСРЛ. Т. 25. Московский летописный свод конца XV в. – М., Л.: Изд-во АН СССР, 1949. – 464 с.
37. Пеленський Й. Дзвони на Україні-Руси // Діло, Львів, 1910. – №124-126.

Bohdan Kindratiuk

CHRONICLE SOURCE TO HISTORY OF BELLS AND RINGING IN KIEV RUS

For the first time on the grounds of all available now annalistic sources XI-XV th. century is considered history of church bells and ringing in the area Kiev Rus, are rendered functions concrete beat, riveted and bells in former life's, ways of play on them.

Мирон Черепанин

ПЕРША УКРАЇНЬСЬКА МУЗИЧНА ШКОЛА В ГАЛИЧИНІ

(наукові розвідки на тлі ювілейного року)

Вивчення культурно-мистецьких надбань в окремих регіонах Галичини обумовлено інтенсивним пошуком нових концептуальних засад відродження й розвитку музичної освіти. Створення першої української музичної школи в одному з культурних центрів краю – Станиславові, стало визначальним у формуванні музичного професіоналізму, музичної культури міста. Цей фактор має не лише певний науковий і пізнавальний інтерес, але й видається актуальним.

Окремі аспекти діяльності музичної школи в Станиславові розкриваються у музикознавчих працях Ю.Булки, М.Загайкевич, С.Людкевича, Н.Толошняк. Основу інформативного матеріалу складають публікації періодичних видань (“Діло”, “Українська музика”, “Музичний вісник”). Їх автори – Д.Січинський, Є.Якубович, Л.Гузар – детально фіксували й аналізували події, що відбувалися у той час. Аналіз наукової літератури засвідчив відсутність узагальнюючих праць з комплексного вивчення процесу становлення та розвитку першої в Галичині української музичної школи.

Новизна нашого дослідження полягає у висвітленні специфіки організації навчального процесу та концертно-просвітницької діяльності учнів і викладачів музичної школи.

Метою статті є визначення специфіки діяльності музичної школи в період її становлення у контексті загальнонаціональних культуротворчих процесів. Відновлення широкої історичної панорами освітянського і концертного життя

школи з акцентом на динаміці розвитку його форм та зростання професіоналізму музикантів-виконавців стало головним завданням представленого матеріалу.

Створення в Галичині українського навчального музичного закладу було нагальною потребою у справі піднесення культурного рівня народу. Велика кількість аматорських хорових гуртків та музичних осередків, які масово почали з'являтися наприкінці XIX ст., привела галицьку суспільність до свідомості, “що музика – це серйозне мистецтво й знання, якого треба фахово вчитися і якому мусить посвятитися той, хто хоче що-небудь осягнути”, – писав С.Людкевич. Він вважав, що “українська музична фахова школа – це одна з найважливіших органічних частин нашої *рідної школи*, яка для нас є справедливо символом національного відродження та якою наша суспільність у Галичині мусить дорожити саме тому, що не має своєї *власної держави*, яка має обов'язок усіма засобами плекати чистий ідеал національної культури” [1, с. 389-395].

Перша в Галичині українська музична школа була заснована в Станиславові. Її становлення безпосередньо пов'язане з діяльністю товариства “Станиславівський Боян”. Ще у 1897 р. на загальних зборах “Бояна”, присвячених першій річниці заснування, його члени висловили ідею об'єднання з іншими українськими товариствами, яке б сприяло покращенню матеріального стану. Найбільше піклувалося товариство за приміщення. Один з бояністів відзначив, що, “маючи окремі кімнати на вправи, міг би ще сего року приступити до *зложення власної школи музичної*, речі так пожиточної для дальшого розвою Бояна ...” [2]. З метою відкриття школи товариство оголосило збір коштів на потреби навчального музичного закладу для дітей. Добровільну громадську акцію започаткував ініціатор ідеї – “Боян”, влаштовуючи концерти кращих музично-театральних сил міста. Один з них відбувся у вересні 1897 р. в приміщенні театру ім. С.Монюшки. “Станиславівський Боян” під керівництвом диригента І.Біликовського спільно з кращими співаками театру виконав обробку народних пісень Ф.Колесси “Вулиця” та ряд інших хорових творів. Артисти театру представили п'єсу М.Янчука “Верховинець”, яка завершилася композицією з живих осіб, що символізувала об'єднання та згоду українців [3].

Відкриття школи відбулося 15 вересня 1902 р. в приміщенні “Бояна” (вул. Собіського 28). Організаторами й учительським колективом були відомі суспільно-громадські діячі та кращі музичні сили Станиславова – Денис Січинський (артистичний керівник школи), Євген Якубович (директор), Лев Гузар (голова “Станиславівського Бояна”), д-р Янович (заступник голови). У школі викладали такі предмети: 1) елементарна теорія музики; 2) гармонія, контрапункт, композиція, інструментування, історія і естетика музики; 3) гра на фортепіано (курс елементарний, середній і вищий), скрипці та інших смичкових інструментах, 4) сольний і хоровий спів [4]. Перший рік навчання в школі завер-

шили 36 дітей: 11 – теоретичні дисципліни, 14 – фортепіано, 9 – скрипка, 1 – віолончель, 1 – цитра.

11 липня наступного року в приміщенні товариства “Руська бесіда” відбувся перший концерт-звіт (“попис”) учнів з програмою, що обіймала 16 музичних номерів (гра на фортепіано та один смичковий квартет). На думку рецензента, близько сотні присутніх в залі людей отримали задоволення від виступу дітей, незважаючи на труднощі і матеріальні нестатки. Після концерту Є.Якубович подякував присутнім за підтримку школи і звернувся з проханням надалі прихильно ставитися до праці дітей і якомога більше залучати їх до музичного навчання саме в українській школі. “Цим підопремо себе, – говорив Якубович, – а “Боян” зможе і буде старатись сю свою школу музичну піднести до висоти європейської, яка Русинам, народови співучому, належалась би” [5]. Він заохочував учнів до витривалості в навчанні музики, вбачаючи в цьому культурне піднесення українців.

У 1903 році в навчальний процес школи були впроваджені такі предмети: 1) теорія та історія музики; 2) гра на фортепіано (курс вищий і нижчий), скрипці, віолі, віолончелі, контрабасі, цитрі; 3) сольний і хоровий спів. Кількість учнів налічувала 26 чоловік. Крім того, відкрився підготовчий курс для проведення державного іспиту з музики. Він був розділений на 4 групи: 1) фортепіано; 2) скрипка; 3) спів; 4) диригування. Для всіх груп навчання гармонії, історії музики та контрапункту було обов’язковим. Учительський колектив складали: Зелінська, Едерівна (фортепіано), Гайстлер (скрипка, віолончель, віола, духові інструменти), Урбані (скрипка, теорія та історія музики) [6].

Річний курс навчання коштував 8 австрійських корон, “вписове” становило 2 корони, заняття хоровим співом проводилися безплатно. Керівництво школи і товариства зверталися до українського громадянства з проханням підтримки, яка, на їх думку, сприятиме піднесенню престижу першої української музичної школи та її розвитку “на честь і славу нашого народу” [7].

Концерт учнів музичної школи, що відбувся 9 липня 1904 р., зібрав велику кількість не лише українців, але й поляків. Доказом успішного виконання завдань школи були добре підготовлені 17 представлених номерів. У одній із рецензій зауважувалося, “що в цілій програмі попису кидався в очі брак користування музикою класичною, як творами Моцарта, Бетговена і Гайдна (хотять би легшими), з котрими необхідно детально обізнатись докладно кожному, хто хоче науку музики серйозно трактувати” [8]. Разом з тим, українська музична школа стояла на рівні з іншими місцевими школами і ставила перед собою мету якнайкращого майбутнього.

Найбільш цікаво прозвучали “Гімни слов’янські” О.Нижанківського, перекладені Д.Січинським для смичкового квінтету у супроводі фортепіано. Цей

твір був добре знаний ще з часів артистичних прогулянок чоловічого хору під керуванням Остапа Нижанківського по містах і селах Галичини. Після закінчення артистичної частини виступив директор школи Є.Якубович. У короткому слові промовець відзначив вагомість музики в культурі всіх народів, подякував учителям за їх невтомну працю, а батькам учнів за довір'я, що не вагалися посилати дітей до української музичної школи. Водночас Якубович просив і на майбутнє підтримувати перший у Галичині навчальний музичний заклад для дітей, а виступ закінчив такими словами: "Свій до свого, і вірно, що перемога буде на нашій стороні!" [9].

У наступному, 1904-1905 навчальному році записи до музичної школи здійснювалися в приміщенні "Руської міщанської каси" (пл.Франца Йосифа, 3). Навчання гри на фортепіано продовжували вести Зелінська й Едерівна; гри на скрипці, віолі, контрабасі та духових інструментах – Гайстлер; елементарної теорії музики, гармонії, контрапункту, композиції, інструментування, теорії та історії музики – Д.Січинський [10]. На загальних зборах (4 січня 1905 р.) керівництво "Станиславівського Бояна" відзначило Якубовича "за ведення школи музичної, що числила в 1904 р. 25 учеників..." [11].

У 1905-1906 н. р. керівництво школи (вул. Казимирівська, 10) подбало про нові кваліфіковані кадри вчителів. Навчання гри на фортепіано (вищий курс) здійснювала Зофія Левицька-Замора – випускниця польської консерваторії у Львові, та Стефанія Мішкевич-Крижанівська. Клас гри на скрипці очолив Гекер. До викладання солоспіву було запрошено оперного співака Адама Людвіга (учня школи співу Соувестрів у Дрездені). Теоретичні дисципліни продовжував читати Д.Січинський.

5 липня 1906 р. відбувся концерт учнів фортепіанного класу З.Левицької. Рецензент схвально відгукується про бездоганне виконання усіх творів. Проте він із жалем констатує, що в цьому навчальному році (порівняно з попередніми) школа нараховувала мало учнів з причин байдужого ставлення до неї батьків, які віддавали своїх дітей на навчання до польських або приватних шкіл. Незважаючи на брак підтримки зі сторони громадськості, "Станиславівський Боян" намагався й надалі розширювати і реорганізовувати музичне навчання, оголошуючи черговий прийом дітей.

На початку 1907 р. "Станиславівський Боян", в тому числі і підпорядкована йому школа, переживали важку кризу, причинами якої були: відсутність власного приміщення, пасивне ставлення української громадськості, непосильна конкуренція. До цього додалися й інші несприятливі фактори – хвороба диригента (Д.Січинський переїхав до Лапшина, потім до Бережан, а незадовго, повернувшись до Станиславова, помер), сумна пригода з головою товариства, якого тяжко поранив один із в'язнів (Якубович працював учителем співів,

музики та вихователем карного закладу). Все це негативно вплинуло на роботу як “Бояна”, так і утримуваної ним музичної школи.

Діяльність музичної школи у другому десятилітті ХХ ст. не проявляла перспективних ознак розвитку. На нашу думку, роботу школи можна вважати нестабільною, а в окремі періоди – цілком припиненою. Очевидними були вище названі причини, до яких також слід віднести обставини суспільно-політичного життя, особливо ті, що пов’язані з подіями Першої світової війни. “Хто слідить прояви українського музичного життя в останніх десятиліттях літ, прийде певно до заключення, що воно не розвивається в такій мірі, як повинно розвиватися” – відзначає автор вступної статті часопису “Музичний вісник”. Головними причинами він називає події останніх років, жорстокий воєнний час, що “спиняє подекуди розвиток духовного життя та відбирає численним одиницям не то можливість, але й охоту до праці”. Разом з тим, на думку автора статті, передова частина українського загалу повинна “пробиватися скрізь перешкоди та повільним, але рішучим кроком йти вперед й орати запущену ниву” [12].

Відновлення роботи школи в ранзі філії Вищого музичного Інституту припадає на 1921 рік. З ініціативи Осипа Залеського та завдяки старанням Управи Товариства імені Миколи Лисенка в Станиславові, зокрема прокуратора Григорія Онуферка і диригента Івана Смолинського, у вересні відбулися збори товариства, рішенням яких була організована нова школа під назвою “Вищий музичний інститут”. В Інституті відкрилися класи гри на фортепіано (викл. Софія Левицька-Замора, Стефанія Мішкевич), скрипці (викл. Омелян Вислоцький), солоспіву й теоретичних дисциплін. Фахові учительські сили та голова філії товариства Онуферко запевнили, “що інститут в короткому часі стане на рівні однієї з кращих музичних шкіл в краю та дасть змогу численним учням набирати і поглиблювати музичні знання” [13].

Навчально-методична підтримка Станиславівській філії надавалася з боку дирекції Вищого музичного інституту ім. Миколи Лисенка у Львові, зокрема С.Людкевича та В.Барвінського, які постійно інспектували роботу навчального закладу [14]. Першими учнями Інституту були піаністи О.Миндюківна, О.Поворозниківна, Т.Лепківна, скрипалі Р.Мирович, М.Лепкий, віолончеліст М.Рибчин, співаки Г.Ласовська, М.Островерха та багато інших.

Створення у вересні 1902 р. першого в Галичині українського музичного закладу стало важливим чинником піднесення культурного рівня народу. Заснування школи безпосередньо пов’язане з товариством “Станиславівський Боян”. Їх діяльність тісно переплітається упродовж багатьох років існування. З 1921 р. школа продовжила свою роботу в ранзі філії Вищого музичного інституту.

Таким чином, заснування Інституту є знаменною подією в житті нашого краю, яку можна вважати двояко – як продовження діяльності музичної школи і, водночас, як відкриття вищого за статусом навчального закладу.

1. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи. – Том II. – Львів, 2000. – С. 389-395.
2. Загальні збори “Бояна Станиславівського” // Діло. – 1897. – Ч. 149.
3. Галичанин. – 1897. – Ч. 205; Діло. – Ч. 200.
4. Янович, Якубович Є. Руска музична школа // Діло. – 1902. – Ч. 186.
5. Станіславівські Русини. Попис учениць і учеників // Діло. – 1903. – Ч. 147.
6. Гузар Л., Якубович Є. Виділ “Станиславівського Бояна” // Діло. – 1903. – Ч. 201
7. Гузар Л., Якубович Є. “Станиславівський Боян” // Діло. – 1903. – Ч. 185.
8. *Observer*. Попис школи музичної // Діло. – 1904. – Ч. 145.
9. Там само.
10. Вписи до школи музичної // Діло. – 1904. – Ч. 191.
11. Вісти із Станиславова // Діло. – 1905. – Ч. 18.
12. Музичний вісник. Ч. I. – Станиславів, 1921.
13. Див.: Діло. – 1921. – Ч. 190, 192.
14. Див.: Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи. Том II. – Львів, 2000; Альманах Станиславівської землі. Том II. – Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1985. – С. 122-134, 134-136, 308-317; Толошняк Н., Ничай Л. Діяльність Вищого музичного інституту ім. М.Лисенка у Станіславі // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. – Вип. II. – Івано-Франківськ, 2000. – С. 21-36.

Myron Cherepanyn

THE FIRST UKRAINIAN MUSICAL SCHOOL IN HALYCHYNA

The stages of development of the first musical Ukrainian school in Halychyna is considered in the paper, their value for development of music education in region is analyzed.

Наталія Кушлик

ПОРФИРІЙ БАЖАНСЬКИЙ – СТОРІНКИ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ

В другій половині XIX ст. в Україні відбувається зростання національного духу. Осередком генерування ідей націотворення серед українців була Галичина, хоча політична та економічна залежність регіону спричиняла до існування багатьох гальмуючих факторів. Чи не єдиними носіями цих ідей, зокрема в музичній культурі краю, залишалися представники духовенства, і ця тенденція зберігалася до кінця XIX – поч. XX ст. Як зазначає З.Лисько, “духовенство, хоч загально стояло щодо освіти не дуже високо, проте було єдиною верствою, що через своє більш незалежне соціальне положення могло мати хоч які-небудь зв’язки з культурними досягненнями Заходу та могло їх пристосувати на рідному ґрунті” [1, с.20].

Імена тих людей, чия благородна місія безперечно відіграла скромну, але невід’ємну роль на шляху збереження національного духовного багатства, справедливо повертаються до нас та потребують належної оцінки. Віктор Матюк, Сидір Воробкевич, Остап Нижанківський, Максим Копко, Осип Кишакевич – священники та трудівники на мистецькій ниві, композиторська, музично-